

การวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

The Pilot Study Development of Teachers Curriculum for 21st Century

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤตินันท์ สมุทร์ทัย

อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย อาจารย์เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารคณะฯ และนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2555 แนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ได้แก่ แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ E (K + T + L) แนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 แนวคิดสมรรถนะหลัก (Competency) ของครุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวคิดสมรรถนะครูไทยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ แนวคิดจากกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา และแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วสังเคราะห์เป็นแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษา เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ใน 4 กระบวนวิชา และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่ามัธยฐาน ค่าเฉลี่ยและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบคือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า $Well\text{-}educatedness = E (K + T + L + C)$ และจากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันกับแนวคิดองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่ามีความสอดคล้องกัน แต่ในการนำแนวคิดหลักสูตรไปปฏิบัติยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบในทุกวิชาของหลักสูตร

2. ผลการนำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษาแล้วพบว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

3. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้ข้อเสนอดังนี้

3.1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู เช่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรรับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้จากการวิจัยครั้งนี้โดยร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพครูให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู ได้แก่

3.2.1 คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตครูโดยตรง ควรกำหนดเป้าหมายของการผลิตครูและกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของบัณฑิตครูโดยมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต รวมทั้งการสร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ตรงกันให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

3.2.2 สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาควรทำความเข้าใจในเป้าหมายการผลิตครูและคุณลักษณะของบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้

3.2.3 อาจารย์ผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาเกิดทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” เช่นการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ PBL หรือ RBL ฯลฯ

คำสำคัญ

การพัฒนาหลักสูตร, การผลิตครู, ศตวรรษที่ 21

คำนำ-ความเป็นมา-หลักการและเหตุผล

การศึกษาที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันจะต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ทั้งในระดับความคิด ค่านิยมและพฤติกรรม ซึ่งต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยปรับแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยต้องจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จัดในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการ ความสามารถและความถนัดของผู้เรียนการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ครูที่มีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถสูงและได้รับการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรและวิธีการสอนที่มีความเข้มข้นและมีคุณภาพมาอย่างดี สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีศักดิ์ศรีและมีเกียรติ ในอดีตสังคมไทยเคยยกย่องครูโดยเปรียบเทียบกับปูชนียบุคคลที่รอบรู้ รู้จริง รู้แจ้ง ทั้งนี้เพราะครูในอดีตส่วนใหญ่คือ พระอภิลักษณ์ นักปราชญ์และผู้รู้ในหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ยอมรับในฐานะที่เป็น คนดี คนเก่ง ในวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันความรู้สึกผูกพันต่อครูดังกล่าวได้เสื่อมถอยลงอันเนื่องมาจากครูต้องปรับพฤติกรรมตามสภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเชี่ยวชาญทางวิชาการและความเอาใจใส่ต่อเด็กถดถอยลงจากสภาวะ

การปฏิรูปและกระแสสังคม เศรษฐกิจบ่งชี้ว่าในโลกยุคใหม่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ซับซ้อนขึ้น ครูจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และก้าวทันสถานการณ์โลกจะต้องเป็นผู้มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ ครูจะต้องจัดระบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ ต้องสอนโดยยึดพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ครูในอนาคตจึงต้องมีมาตรฐานคุณภาพในระดับครูมืออาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับสูง ดังนั้น ครูจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับสังคมยุคใหม่ ที่จะปรับเปลี่ยนไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยเชื่อว่าครูในปัจจุบันและอนาคตจะต้องมีคุณลักษณะโดดเด่น ดี เก่ง ทันโลกและเป็นครูมืออาชีพ

ปัจจุบันเราให้ความสำคัญต่อการศึกษาแต่ละเลยการให้ความสำคัญกับครู จึงส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของประเทศชาติลดลงอย่างต่อเนื่อง ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา สังคมและประเทศชาติเกิดวิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง โดยเฉพาะสังคมฐานราก คือ ชนบทและชุมชนท้องถิ่นยังขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ การศึกษาก็ขาดครูและคุณภาพของครูในระบบโรงเรียนก็ยังไม่น่าพอใจ การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู และการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาครูยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคนในสังคมและประเทศชาติ ยุทธศาสตร์การศึกษาของทุกประเทศทั่วโลก ให้ลำดับความสำคัญสูงสุดที่ยุทธศาสตร์การผลิตและการพัฒนาครู เนื่องจากเมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปแล้วจะพบว่า คุณภาพของการศึกษา คือ คุณภาพการสอนที่ครูให้กับเด็ก ครูจะทำหน้าที่สอนอย่างมีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อครูมีค่านิยม ทักษะ และความรู้ของความเป็นครูที่เหมาะสม ถูกต้อง และเพียงพอ การจะเป็นหรือจะสร้างครูที่มีคุณภาพได้นั้นมีความท้าทายที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาหลายประการ ทั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การกำหนดให้การศึกษาเป็นสินค้า บริการที่สามารถซื้อ - ขายได้ ตลอดจนความต้องการของผู้เรียนที่ก้าวกระโดดจากเรื่องอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และรู้สาระทางวิชาการเฉพาะทาง เป็นความต้องการจะพัฒนาทักษะซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง (Soft Skills) ได้แก่ความสามารถในการสื่อสาร ความอยากรู้อยากเห็น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนความขยัน อดทน และคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น ความท้าทายดังกล่าวทำให้รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแตกต่างกัน หลากหลาย และถ้านำมิติของความแตกต่างในสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ และคุณลักษณะเชิงประชากรของผู้เรียนมาพิจารณาด้วยแล้ว จะยิ่งทำให้ครูมีความยุ่งยากในการปฏิบัติหน้าที่มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการผลิตครูยุคใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญและความจำเป็นต้องก้าวให้ทันความเปลี่ยนแปลง ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการผลิตครูก็คือ “หลักสูตร” ทั้งนี้เพราะหลักสูตรคือแผนการเรียนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบการผลิตครูที่ดี มีคุณภาพรับใช้สังคมมายาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด เพื่อให้ได้หลักสูตรการผลิตครูที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโลกในอนาคตที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจึงมอบหมายให้คณะวิจัยชุดนี้ ทำการศึกษาสภาพหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ และเปรียบเทียบหลักสูตรปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในวงการการศึกษา อดีตหัวหน้าทีปรึกษาด้านการวางระบบการศึกษาศึกษาของนายกรัฐมนตรี โทนี แบลร์ ประเทศอังกฤษ และที่ปรึกษาด้านการศึกษารัฐบาลสหรัฐที่ได้เสนอหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตในรูปของสมการประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัว คือ

E (K +T + L) โดย K-Knowledge คือ ความรู้ T-Thinking คือ ครูต้องสามารถทำให้เด็กคิดเป็น และ L-Leader คือ ความเป็นผู้นำ จะต้องรู้ว่าจะพัฒนากรอบข้างได้อย่างไร แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องเป็นคนที่มี E-Ethic คือต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม และ/หรือแนวคิดอื่นๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 แล้วนำมาพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู เพื่อนำไปใช้ในการผลิตครูในอนาคต และเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปพิจารณากำหนดนโยบายการศึกษาของชาติและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพครูต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้ในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

วิธีการศึกษา/ ระเบียบการวิจัย

1. กำหนดสาขาวิชาที่มีความพร้อม มีศักยภาพ และมีความสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้สาขาวิชาที่เป็นตัวแทนของแต่ละระดับการศึกษาทั้งหมด 4 สาขาวิชาจาก 15 สาขาวิชาที่เปิดสอนทั้งหมดในปีการศึกษา 2555 คือ
 - 1.1 สาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา
 - 1.2 สาขาวิชาการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับประถมศึกษา
 - 1.3 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา
 - 1.4 สาขาวิชาบริหารธุรกิจ เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับอาชีวศึกษา
 2. สร้างความเข้าใจและกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานวิจัยร่วมกัน ดังนี้
 - 2.1 จัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบโครงการ กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.2 กำหนดกรอบความคิด และแนวทางการดำเนินโครงการวิจัยฯ โดยสังเคราะห์แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบด้วย
 - แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ E (K +T + L)
 - แนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21
 - แนวคิดสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 - แนวคิดสมรรถนะครูไทยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้จำนวน 5 สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน จำนวน 6 สมรรถนะ
 - แนวคิดจากกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา
 - แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

3. วิเคราะห์ และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยนำเอารายละเอียดของวิชาในหมวดการศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะที่ประกอบด้วยวิชาแกนหรือพื้นฐานอาชีพและวิชาเอกโดยพิจารณาจาก Course Syllabus ของแต่ละรายวิชาที่สามารถขอความร่วมมือจากผู้สอนมาทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบว่ารายวิชาที่กำหนดในหลักสูตรปัจจุบันนั้นๆ มีการกำหนดจุดประสงค์ (O- Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) ตรงตามนิยามของครูในศตวรรษที่ 21 ตามสมการ องค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครู = E (K + T + L + C) ที่กำหนดหรือไม่อย่างไร

4. การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

การพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

4.1 นำเอาหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี 4 สาขาวิชาที่คัดเลือกไว้ข้างต้นคือ สาขาวิชาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต ที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา สาขาวิชาการศึกษาระดับประถมศึกษา ที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับประถมศึกษา สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา และสาขาวิชาบริหารธุรกิจ ที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรระดับอาชีวศึกษา ที่มีกรอบโครงสร้างหลักสูตรเดียวกันที่ประกอบด้วยหมวดวิชาต่างๆ มาพิจารณาหาตัวแทนของวิชา และความเป็นไปได้ในการพัฒนา

4.2 นำผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่สังเคราะห์ขึ้นมาพิจารณาว่ามีส่วนไหนที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดใหม่ (แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21) แล้วทำการปรับผลการเรียนรู้ของแต่ละวิชาให้เป็นไปตามแนวคิดใหม่ บูรณาการสิ่งที่ต้องการพัฒนานักศึกษาแล้วนำมาปรับรายละเอียดกระบวนวิชาในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยกำหนดไว้ใน จุดประสงค์การเรียนรู้ (O- Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) ของแต่ละวิชาในหลักสูตร

4.3 นำแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ของแนวคิดใหม่

4.4. จัดทำคู่มือการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

5. การนำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูและการจัดการเรียนการสอนสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปทดลองใช้กับนักศึกษา เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ใน 4 กระบวนวิชาแกน โดยดำเนินการพัฒนาตามคู่มือการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

6. การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรเดิมกับหลักสูตรใหม่ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ คู่มือการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคตที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

2. ใช้สถิติบรรยาย ค่าความถี่ ร้อยละ ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันกับแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่สังเคราะห์ขึ้น ใช้ค่าเฉลี่ยในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษา

1. ผลการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบคือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) ความสามารถที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า

$$\text{Well-educatedness} = E (K + T + L + C) \quad \text{โดยที่}$$

E (Ethical Underpinning) หมายถึง พื้นฐานทางจริยธรรมในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการดำรงชีวิตในโลกอนาคต ประกอบด้วย

E1 คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (จริยธรรม มารยาท และศีลธรรม)

E2 คือ การตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย

K (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่นักศึกษาครูจำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต ได้แก่ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก ประกอบด้วย

K1 คือ ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและสารสนเทศ)

K2 คือ ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ (ศิลปะ วัฒนธรรม สุขภาพ การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ)

K3 คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลก (จิตสำนึกต่อโลก การปกครอง และหน้าที่พลเมือง และสิ่งแวดล้อม)

T (Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา คิดเชิงวิเคราะห์ คิดเชิงสร้างสรรค์และ คิดเชิงวิพากษ์ ประกอบด้วย

T1 คือ คิดแก้ปัญหาคือ ความสามารถในการนำเอาข้อมูล กฎเกณฑ์หรือหลักการมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้

T2 คือ คิดเชิงวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการจำแนกองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ และระบุถึงความสำคัญ ความสัมพันธ์ และหลักการขององค์ประกอบเหล่านั้น

T3 คือ คิดเชิงสร้างสรรค์ คือ ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อย หรือรายละเอียดของสิ่งต่างๆ มารวมกันเพื่อสร้างความรู้ ชิ้นงาน แผนงาน หรือหลักการใหม่

T4 คือ คิดเชิงวิพากษ์ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผล ข้อมูล ประกอบการลงสรุปหรือตัดสินใจ
L (Leadership) หมายถึง ความสามารถในการเป็นผู้นำตนเอง และโน้มน้าว จูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชั้นเรียน สถานที่ทำงาน ชุมชน และสังคม ประกอบด้วย

L1 คือ ความสามารถในการนำตนเอง ความตระหนักในคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างภูมิคุ้มกันตนเองเมื่อเผชิญสถานการณ์/ปัญหาต่างๆ

L2 คือ ความสามารถในการโน้มน้าว จูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชั้นเรียน สถานที่ทำงาน และชุมชน (บุคลิกภาพ ความรู้ เทคนิคการสื่อสาร และบริบท)

C (Competency) หมายถึง สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู ได้แก่ ความสามารถในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ จิตวิทยาสำหรับครู การวัดและประเมินผลการศึกษา การบริหารจัดการในห้องเรียน การวิจัยทางการศึกษา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ความเป็นครู (ศีลธรรม จรรยาบรรณ การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพครู การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน และการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง) ประกอบด้วย

C1 คือ สมรรถนะในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู

C2 คือ สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตร

C3 คือ สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้

C4 คือ สมรรถนะในการใช้จิตวิทยาสำหรับครู

C5 คือ สมรรถนะในการการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

C6 คือ สมรรถนะในการบริหารจัดการในห้องเรียน

C7 คือ สมรรถนะในการวิจัยทางการศึกษา

C8 คือ สมรรถนะในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

C9 คือ สมรรถนะในการดำรงตนในการประกอบวิชาชีพครู (การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ การส่งเสริมพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง)

จากการศึกษาหลักสูตรการผลิตครูในปัจจุบันของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีกรอบโครงสร้างหลักสูตรเดียวกันที่ประกอบด้วยหมวดวิชาต่างๆ ดังนี้

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		32	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	ไม่น้อยกว่า	136	หน่วยกิต
2.1 วิชาแกน		50	หน่วยกิต
2.2 วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	62	หน่วยกิต
2.3 วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	24	หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 174 หน่วยกิต

และเมื่อทำการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบหลักสูตรปัจจุบันกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยพิจารณาว่ารายวิชาที่กำหนดในหลักสูตรปัจจุบันมีการกำหนดจุดประสงค์ (O- Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) ตรงตามนิยามของครูในศตวรรษที่ 21 ตามสมการ องค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครู = $E (K + T + L + C)$ ที่กำหนดหรือไม่ พบว่า หลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปัจจุบัน โดยภาพรวมมีความสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ในทุกองค์ประกอบกล่าวคือมีการมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 1) ด้านพื้นฐานทางจริยธรรม(Ethical) 2) ด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ด้านความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ด้านความสามารถในการนำตนเอง(Leadership) และ 5) ด้านสมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) แต่เมื่อพิจารณาในรายวิชา พบว่า วิชาที่สอนในหลักสูตรปัจจุบันยังไม่มีกรอบการพัฒนาผู้เรียนได้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบ

2. ผลการนำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษา ใน 4 ภาควิชา คือ

1) ภาควิชาการประเมินผลการเรียนรู้(LEARNING EVALUATION) : EDPF 302 (100302)เป็นภาควิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ ในภาควิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะ นักศึกษาทุกคนต้องลงทะเบียนเรียน

2) ภาควิชาการวิจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้(EDUCATIONAL RESEARCH FOR LEARNING MANAGEMENT DEVELOPMENT) : EDPF 500 เป็นภาควิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ ในภาควิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะ นักศึกษาทุกคนต้องลงทะเบียนเรียน

3) ภาควิชาการบรรยายพิเศษในธุรกิจศึกษา (SPECIAL LECTURE IN BUSINESS EDUCATION) : 076444 เป็นภาควิชาหนึ่งที่บรรจุในหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ เป็นภาควิชาบังคับเลือกในกลุ่มวิชาเอกทางด้านเนื้อหา นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนทั้งนักศึกษาที่ลงทะเบียนเป็นวิชาเอกและวิชาเลือกเสรี

4) ภาควิชา 052332 (LEARNING AND CLASSROOM AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT)

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาตามคู่มือการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ใน 5 ขั้นตอน คือ

1) นำรายละเอียดของภาควิชา(Course syllabus) ที่จะทำการทดลองมาวิเคราะห์ว่า ปัจจุบันมีแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามแนวคิดของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ตามสมการ Well-educatedness = $E (K + T + L + C)$ โดยกำหนดไว้ใน จุดประสงค์การเรียนรู้ (O- Objective)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) หรือไม่ อย่างไร

2) นำผลการวิเคราะห์ในข้อ 1) มาพิจารณาว่ารายวิชาดังกล่าวได้มีการพัฒนาผู้เรียนครบทั้ง 5 องค์ประกอบหรือไม่ หากพบว่าไม่ครบให้ผู้สอนพิจารณาว่าจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีหรือเกิดคุณลักษณะอื่นๆ ตามกรอบแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูและการจัดการเรียนการสอนสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไรโดยให้ทำการเพิ่มเติมลงในจุดประสงค์การเรียนรู้ (O- Objective) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (L- Learning Activity) และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ (E- Evaluation) ของรายวิชานั้นๆ

3) ออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ตามกรอบแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ในทุกองค์ประกอบกล่าวคือมีการมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 1) ด้านพื้นฐานทางจริยธรรม(Ethical) 2) ด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ด้านความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ด้านความสามารถในการนำตนเอง(Leadership) และ 5) ด้านสมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยให้ผู้สอนเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาครูเกิดทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” เช่นการออกแบบการเรียนรู้แบบ PBL หรือ RBL ฯลฯ

4) ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ตามกรอบแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 และเก็บรวบรวมข้อมูล

5) สรุปผลการทดลอง พบว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะครบทั้ง 5 องค์ประกอบตามกรอบแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

1. ผลการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 องค์ประกอบคือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการนำตนเอง (Leadership) และ 5) ความสามารถที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) โดยเขียนในรูปของสมการได้ว่า $Well\text{-}educatedness = E (K + T + L + C)$ และจากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันกับแนวคิดองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่ามีความสอดคล้องกัน แต่ในการนำแนวคิดหลักสูตรไปปฏิบัติยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนในทุกองค์ประกอบได้ทุกวิชา

2. ผลการนำแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและทดลองใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษาแล้วพบว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

3. ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้ข้อเสนอดังนี้

3.1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู เช่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรรับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้จากการวิจัยครั้งนี้โดยร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพครูให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครู ได้แก่

3.2.1 คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตครูโดยตรง ควรกำหนดเป้าหมายของการผลิตครูและกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของบัณฑิตครูโดยมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต รวมทั้งการสร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ตรงกันให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

3.2.2 สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาควรทำความเข้าใจในเป้าหมายการผลิตครูและคุณลักษณะของบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้

3.2.3 อาจารย์ผู้สอนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาครูเกิดทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” เช่นการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ PBL หรือ RBL ฯลฯ

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การประยุกต์ผลงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษา พ.ศ.2556-2558

1.1) ผลการวิจัยครั้งนี้คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูปัจจุบันให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียมมาตรฐานสากล

1.2) ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดมาตรฐานของหน่วยงานที่รับผิดชอบมาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อให้หน่วยงานที่ผลิตครู นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และมีทักษะครูเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพ

1.3) หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรกระตุ้นสถาบันผลิตครูให้มีการส่งเสริมสนับสนุนอาจารย์ผู้รับผิดชอบกระบวนการเรียนการสอน การเขียนคำอธิบายกระบวนการเรียนการสอน และประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเน้นการส่งเสริมคุณธรรมสำหรับอยู่ร่วมกัน (E-Ethical Underpinning) และภาวะผู้นำ (L- Leadership) ควบคู่กับการสอนเน้นการคิด (Thinking) และสมรรถนะวิชาชีพครู (Competency)

1.4) หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูควรมีการจัดระบบและกลไกในการพัฒนาบุคลากรและผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจในการผลิตบัณฑิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21

2. การประยุกต์ใช้ในลักษณะอื่นๆ

2.1) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดจากผลการวิจัยเรื่องนี้ถึงการกำหนดน้ำหนักหรือสัดส่วนขององค์ประกอบของแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ในโครงสร้างของหลักสูตร

2.2) หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพของบัณฑิตครูตามแนวคิดหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21